

De bibliotheek van Louis Alexander Scockaert, graaf van Tirimont (1633-1708)

door

HERMAN VANDORMAEL

Op 3 september 1718 overleed te Brussel Alexander Louis Scockaert, tweede graaf van Tirimont, baron van Gaasbeek¹. Enkele maanden voordien hadden hij en zijn echtgenote, Jeanne Volcaert de Weldene, een testament opgesteld, dat o.m. stipuleerde dat na de dood van beiden een inventaris van de bezittingen zou worden opgesteld². Nog vóór de dood van Jeanne Volcaert, op 23 juli van het volgende jaar, zette notaris De Doncker zich aan het werk, op verzoek van advocaat Thomas Jamez, voogd van de acht minderjarige kinderen van graaf Tirimont en zijn echtgenote. Aangezien Alexander Louis echter pas in 1708 zijn vader in diens titels en bezittingen was opgevolgd, krijgen wij voor een belangrijk deel een beeld op de rijkdom van de eerste graaf van Tirimont, Louis Alexander Scockaert, die in het laatste kwart van de zeventiende en de eerste jaren van de achttiende eeuw een niet onbelangrijke plaats inneemt in de geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden.

Louis Alexander Scockaert, geboren te Bergen in 1633, zoon van een raadsheer van het Souvereine Hof van Henegouwen, begon zijn merkwaardige loopbaan als groot-baljuw van het land van Avesnes, en werd achtereenvolgens provoost van Bastenaken en Marche, lid van de Raad van Financiën, van de Consejo de Flandes te Madrid, en van de Raad van State. In 1697 was hij, samen met Quiros, de Spaanse ambassadeur in Den Haag, gevolmachtigd minister voor de Vrede van Rijswijk, en twee jaar later leidde hij, als eerste commissaris, de Zuidnederlandse delegatie op de Limietenconferentie te Rijsel³.

1. A.L. Scockaert werd te Brussel op 18 januari 1682 geboren. Op 17 januari 1687 — hij was vijf jaar oud! — kreeg hij het patent van Raadsheer van Financiën, het volgende jaar werd hij tot Schout van Antwerpen en Markgraaf van het Land van Rijen aangesteld. In 1705 werd hij eerste secretaris en audiencier van de Koninklijke Raad.

2. Archief Gaasbeek, Ad 19

3. Over L.A. Scockaert, zie: DE SCHRYVER, R.: *Tirimont*, in *Nat. Biogr. Woord.*, II, 1966, 872-876, en VANDORMAEL, H.: *Louis Alexander Scockaert, graaf van Tirimont, 1633-1708. De politieke carrière van een „homo novus“*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Leuven 1982.

Om tot de inventaris terug te komen : de bedenking, dat hier meer de eigendommen van de vader dan die van de zoon werden beschreven, kan met hoge graad van zekerheid gemaakt worden met betrekking tot het boekenbezit : slechts zes werken verschenen na 1708, na de dood van Louis Alexander Scockaert. In de inventaris⁴ neemt de bibliotheek een ruime plaats in : van de 168 folio's waren er 23 nodig om alle titels — niet minder dan 494, waarvan een groot aantal in meerdere banden — te vermelden : een zeer behoorlijk gestoffeerde bibliotheek in een tijd waarin voor de meeste mensen, zoals Pirenne het schreef : „la possession d'un livre autre qu'un livre de messe... est une rareté”.

De opsteller van de lijst deelde Tirimonts boekenbezit als volgt in :

	(aantal)	(oudste uitgave)
Juristes in folio	100	1560
Juristes in quarto	54	1537
Juristes in octavo	40	1550
Ecclesiastici in folio	7	1604
Ecclesiastici in quarto	22	1573
Ecclesiastici in octavo	29	1606
Historici in folio	42	1549
Historici in quarto	17	1611
Historici in octavo	57	1594
Politici in folio	27	1531
Politici in quarto	25	1625
Politici et morales in octavo	57	1564
Medici in alij miscellanea	23	1600

Het aantal boeken in de rubriek *Juristes* bewijst ten overvloede dat Tirimonts belangstelling hoofdzakelijk naar de rechtswetenschap ging, wat in het licht van zijn carrière natuurlijk niets verbaazingwekkends heeft.

4. Archief Gaasbeek, Ae 62. *Inventaire des meubles et effets de la Maison mortuaire des Seign. et Dame Comte et Comtesse de Tirimont, selon le Testament clos le 15me fevrier 1718.* Van f° 98v tot 136v bevat deze inventaris een *Catalogue des livres trouvez dans la Bibliotheque de feu monsieur le Comte de Tirimont apres la mort de madame la comtesse de Tirimont.*

Alle belangrijke auteurs uit de zestiende en zeventiende eeuw vinden wij ruim vertegenwoordigd: Joost de Damhouder, Matheus van Wesembeke, Anselmo, Viglius, Pieter Stockmans, Antonio Perez, maar ook de Luikenaar Wamesius en de Noordnederlanders Hendrik Zoes, Grotius, van Leeuwen en van der Graef, naast verzamelde wetteksten en plakkaatboeken.

Of Scockaert ze allemaal gebruikt heeft, valt uiteraard niet aan te tonen. Misschien waren de oudste titels zelfs „erfstukken” van zijn vader, advocaat en raadsheer te Bergen, of van zijn oom en schoonvader, eveneens advocaat en raadsheer bij hetzelfde hof. Misschien waren er studieboeken bij, als bv. een commentaar bij de Codex van Justinianus.

Anderzijds valt het op dat Tirimont, van wie wij weten dat hij belust was op status en adellijke titels, een werkje als *De Nobilitate* bezat, een *Nobleza española*, en *La méthode du blason* (Parijs 1688). En het zal ook geen toeval geweest zijn, dat hij zich een *Recht domaniael van Brabant*, uit 1692, aanschafte, en een *Reglement et ordonnance pour le conseil de Brabant de l'an 1691*: in 1690 was hij er immers in geslaagd de heerlijkheden Dilbeek, Ifterbeek en Sint-Martens Bodegem te laten samenvoegen tot het graafschap Tirimont, in 1690/91 ambieerde hij het hoge ambt van kanselier van Brabant.

Bij de godsdienstige lectuur: vier bijbels (drie in het Latijn, één in het Frans), heiligenlevens (Sint-Ignatius, de martelaren van Gorcum), een paar devotieboeken. En toch weer één werk dat Tirimont in zijn politieke werk dienstig kon zijn: *Traité de l'autorité des Roys touchant l'administration de l'Eglise par Mr. Talon* (Amsterdam 1700).

Een grote hoeveelheid historische werken ook, klassieke, als Livius, Plinius en Flavius Josephus, maar toch vooral 16de- en 17de-eeuwse, over zeer uiteenlopende onderwerpen: geschiedenis van Frankrijk, van Spanje, van het Duitse Rijk en van de Nederlanden, naast levensbeschrijvingen van Karel V, Filips II en Filips IV; deze laatste drie zijn in het Spaans gesteld. Ook atlassen en één Italiaans-Frans woordenboek vonden hier hun plaats, met nog enkele titels waarmee de opsteller van de lijst blijkbaar geen blijf wist: een *Journal de Conversation* (Parijs 1672), *L'homme d'épée* (Parijs 1678), een *Manière de fortifier* van Vauban, *Mythologie des dieux* (1627) en *Histoire métallique* (Amsterdam 1688).

Ook in de vierde groep (Politici) treffen wij allerlei titels aan: atlassen, maar ook Xenophoon en Aristoteles, Juvenalis, Livius en Plutarchos, naast een *Education des enfans* (Parijs 1687), *L'art de monter à cheval* (Parijs 1691) en een *Methode nouvelle de dresser les chevaux* (Londen 1674).

Vermeld zijn hier nochtans ook de werken die op de meest directe wijze betrekking hebben op Tirimonts carrière, en vooral op zijn optreden als diplomaat.

Er is niet alleen een *Mémoire touchant les Ambassadeurs* (Keulen 1676); *Fonctions d'un ambassadeur* (Keulen 1690) bezat hij zelfs twee maal. *Le grand dictionnaire françois-flamand* (Amsterdam 1694) is hem zeker ook dienstig geweest bij de Rijswijkse onderhandelingen, want verder kon uit niets blijken dat de graaf van Tirimont het Nederlands machtig was.

Aangezien de Vrede van Nijmegen als basis diende voor de discussies die te Rijswijk werden gevoerd, konden wij verwachten hierover meerdere titels aan te treffen.

En inderdaad vermeldt de inventaris: *Traité de Nimègue quatre tomes* (Amsterdam 1679), *Actes de Nimègue sept tomes* (Amsterdam 1680), *Lettres du maréchal d'Estrades au sujet de la paix de Nimègue trois tomes* (Den Haag 1680), en een meer algemeen werk: *Recueil des traités de paix et treves entre les couronnes d'Espagne et de France* (Antwerpen 1645).

Naar Rijsel nam hij zeker het resultaat van de Rijswijkse onderhandelingen mee, om er over de tweeëntachtig betwiste plaatsen te gaan discussiëren, nl. de vierdelige *Actes et mémoires des négociations de la paix de Rijswijck* (Den Haag 1699).

De laatste rubriek bevat van alles wat: een paar medische werken, inderdaad (van Plempius, en een anatomie van Verheyden uit 1693), maar ook *Architecture militaire* (Keulen 1705), *Intrigues galantes de France* (Keulen 1648), *Les désordres de l'amour* (Parijs 1676), een *Traité d'agriculture* (Rouen 1633), en zelfs *Mythologie des dieux a Rom*, waarschijnlijk hetzelfde werk dat ook al onder de hoofding „Historici” was ondergebracht.

Al bij al beantwoordt de inhoud van Tirimonts bibliotheek aan het beeld dat wij van zijn levensloop, van zijn ontwikkeling en belangstelling hebben. Hij was eerst en vooral jurist, maar die dan carrière maakte in het politieke leven, en daarbij zijn hoogtepunt bereikte tijdens diplomatieke missies. De meeste werken in zijn bibliotheek zijn meer van praktische, dan van bespiegelende aard. Met name ontbreekt het totaal aan titels, die een aanwijzing zouden kunnen verschaffen in de houding die de graaf persoonlijk aannam in kwesties die zijn tijd beroerden, als het jansenisme. Vergelijken met bibliotheken van tijdgenoten is zo goed als onmogelijk: de weinige catalogi die uit deze periode bewaard bleven, zijn veilingscatalogi van boekhandelaars, en bevatten titels, van verscheidene eigenaars afkomstig; de enkele, die de bibliotheek van één enkele bezitter beschrijven, zijn afkomstig van personen, die qua milieu niet met Tirimont te vergelijken zijn, in hoofdzaak geestelijken.

Tirimonts bibliotheek bleef tweehonderd jaar in de familie bewaard, maar zijn laatste erfgename, markiezin Arconati Visconti, geboren Peyrat, schonk het geheel aan de Ecole Normale Supérieure te Parijs, van waaruit de boeken werden verspreid, met onbekende bestemming.

Er blijven rond deze inventaris tal van vragen, die anders misschien een oplossing hadden gekregen, aan de hand van mogelijke vermeldingen in de boeken zelf: randnotities, een ex-libris, vermeldingen van aankoop of verkoop, e.d. Op dit ogenblik weten wij niet welke boeken Tirimont erfde of zelf aankocht, welke titels studieboeken waren, enzomeer, zaken die een scherper licht hadden kunnen werpen op de ontwikkeling en de persoonlijke culturele belangstelling van de eerste graaf van Tirimont, die wij nu enkel als politicus en diplomaat kennen.